

Persbericht

PB02-149
18 juli 2002
9.30 uur

Economie in 2001: huishoudens sparen, bedrijven maken minder winst, overschot overheid verdampt

De economische groei is in 2001 teruggevallen naar 1,3%. De helft van de groei komt voor rekening van de overheidsbestedingen. De uitvoer is nauwelijks gestegen. Ondanks een forse lastenverlichting is de groei van de consumptie van huishoudens sterk achtergebleven bij de voorgaande jaren. Hierdoor zijn de besparingen van huishoudens fors toegenomen. Door achterblijvende binnenlandse en buitenlandse vraag en iets sneller stijgende lonen is de winstgevendheid van het bedrijfsleven in 2001 afgenomen. Het record vorderingenoverschot van de overheid in 2000 is nagenoeg verdampt door lastenverlichting, uitgavenstijging en het wegvallen van eenmalige baten. Dit blijkt uit CBS-gegevens over de ontwikkeling van de Nederlandse economie in 2001.

Sterke terugval economische groei in 2001

Het algemeen economisch beeld van 2001 wordt bepaald door een sterk terugvallende groei. In 2001 bedroeg de groei van de economie 1,3%, het laagste cijfer sinds 1993. Voorts is deze groei fors lager dan de 3,3% in 2000 en de gemiddeld 4% in de jaren van hoogconjunctuur 1997-1999.

Het groeicijfer voor 2001 ligt beneden het EU gemiddelde, dat voorlopig op 1,7% staat. In de tweede helft van de jaren negentig groeide Nederland sneller dan de EU. De overheidsbestedingen zorgden in Nederland voor de helft van de economische groei. De trekkers van de voorgaande jaren, de consumptie van huishoudens en de export, kenden in 2001 lage groeicijfers.

Het groeicijfer van 1,3% is iets hoger dan het eerder gepubliceerde cijfer van 1,1%.

Consumptiestijging blijft ver achter bij de inkomensgroei van huishoudens

In 2001 zijn de huishoudens op financieel gebied voorzichtiger geweest dan het jaar ervoor. In 2000 overtroffen de consumptieve bestedingen nog het beschikbaar inkomen en waren de 'vrije' besparingen dus negatief. De 'vrije' besparingen zijn de totale besparingen minus de contractuele besparingen (inleg voor pensioenvoorzieningen).

www.cbs.nl

Het CBS
is een dienst van
het Ministerie van
Economische Zaken

Overige informatie kunt u verkrijgen bij de persdienst van het CBS.

Tel. (070) 337 58 16

Fax (070) 337 59 71

E-mail: persdienst@cbs.nl

In 2001 is het beschikbaar inkomen van huishoudens fors toegenomen. Dit kwam door de lonen die nog iets meer toenamen dan in 2000 en door het belastingplan 2001 dat voor de huishoudens een lastenverlichting inhield. Alles bij elkaar steeg het beschikbaar inkomen van huishoudens met 16 miljard euro. De consumptieve bestedingen groeiden met 12 miljard duidelijk minder. De 'vrije' besparingen van huishoudens kwamen daarmee met 4,4 miljard euro weer in de plus. Na een voortdurende daling sinds 1998 waren de 'vrije' besparingen in 2000 uitgekomen op 2,4 miljard euro negatief.

Het voorzichtige gedrag van de huishoudens in 2001 komt ook tot uitdrukking in de financiële transacties. Per saldo werd voor 6 miljard euro aan aandelen verkocht, terwijl de spaartegoeden juist sterk toenamen (+17 miljard euro). Mede vooruitlopend op de komst van de euro nam de omvang van de bankbiljettencirculatie af. Huishoudens hebben voor 7 miljard euro aan guldens op de bank gezet. Door verkopen en koersverliezen is het aandelenbezit van huishoudens met 28 miljard gedaald naar 231 miljard euro.

Overschot overheid daalt naar 0,1% BBP

Na twee jaren met hoge overschotten is het vorderingenoverschot van de overheid in 2001 scherp gedaald naar 0,6 miljard euro ofwel 0,1% van het BBP. Dit vorderingenoverschot is het zogeheten EMU-saldo. Het jaar 2000 kende nog een recordoverschot van 8,7 miljard euro (+2,2 % BBP). Dit werd toen met name veroorzaakt door hoge overschotten bij sociale verzekeringsinstellingen en de opbrengst van de UMTS-veiling. In 2001 zijn de hoge overschotten bij de sociale verzekeringsinstellingen echter verdwenen. Verder hadden de effecten van het nieuwe belastingstelsel hun weerslag op de inkomsten van de overheid. Terwijl de belastinggrondslag steeg, daalde de totale opbrengst van de voornamelijk door huishoudens betaalde belastingen op inkomen en vermogen en premies wettelijke sociale verzekeringen met 0,7 miljard euro. Dankzij hogere opbrengsten uit aardgas, BTW, accijnzen en andere belastingen op productie en invoer en een hoger dividend van DNB stegen echter de ontvangsten in 2001 toch nog met bijna 13,5 mld euro.

De overheidsuitgaven namen echter sneller toe dan de ontvangsten; in totaal met bijna 22 miljard euro. Hogere uitgaven voor AWBZ en de ZFW, uitgaven in verband met de herstructurering van de gasmarkt in Nederland (EBN), de MKZ-crisis, hogere uitgaven voor sociale uitkeringen en andere operationele kosten, zoals loonkosten, droegen hier aan bij. De stijgende loonkosten hingen samen met een sterke groei van de werkgelegenheid bij de overheid. Dit kwam zowel door beleidsintensivering als door een wat minder gespannen arbeidsmarkt, waardoor de overheid makkelijker vacatures kon vervullen.

Ondanks het vorderingenoverschot steeg de Nederlandse EMU-schuld in absolute termen licht in 2001 als gevolg van een aantal grote financiële transacties. Als percentage van het BBP zet de daling van de EMU-schuld echter gestaag door. In 2001 daalde de EMU-schuld tot 52,8% van het BBP.

Winstgevendheid bedrijven loopt terug

Het commerciële bedrijfsleven (exclusief financiële instellingen) zag het netto-exploitatieoverschot in 2001 met 0,6 miljard gulden dalen tot 44,0 miljard euro. In 2000 kenden deze bedrijven nog een stijging van dit overschot met 2,4 miljard euro. De commerciële bedrijven betaalden in vergelijking met 2000 per saldo meer rente, terwijl ook de buitenlandse dochters van Nederlandse

concerns minder winst behaalden. Per saldo nam hierdoor de winst na belastingen met 16% af.

De lagere winstgevendheid ging gepaard met minder investeringen in vaste activa en minder investeringen in buitenlandse dochters. De investeringen in vaste activa door het commerciële bedrijfsleven daalden in 2001 met 1,4 miljard euro tot 35,3 miljard. Sinds 1993 is een daling van de investeringen niet meer voorgekomen. Daarnaast daalden de investeringen in buitenlandse dochters van 54 miljard euro in 2000 naar 35 miljard in 2001.

Bankwezen: minder provisies en stagnerende kredietverlening

De waarde van de productie van het bankwezen is in 2001 veel minder gegroeid dan in 2000. Na jarenlange stijgingen daalden in 2001 de provisieopbrengsten met 3,2%. Vooral provisies uit effectenorders, emissies en fusies namen fors af. De inkomsten van het bankwezen bleven echter op peil doordat de inkomsten uit rentemarges met ruim 13% toenamen. De rentemarge is ruwweg het verschil tussen rente- en dividendopbrengsten op uitstaande kredieten, aandelen en deelnemingen en rentebetalingen op opgenomen gelden.

Opvallend is dat in 2001 de groei van de kredietverlening aan de private sector afneemt. In 2000 werd per saldo nog voor 43 miljard euro aan krediet verstrekt aan huishoudens. In 2001 viel dit terug naar 39 miljard. Dit kwam met name door een afname van consumptief krediet en overige korte leningen. De verstrekking van hypothecaire leningen bleef op het niveau van 2000; namelijk ongeveer 40 miljard euro. De kredietverlening aan niet-financiële vennootschappen is in 2001 beperkt gebleven tot 1 miljard euro. In 2000 was dit nog 14 miljard.

Verzekeraars en pensioenfondsen blijven ondanks beursmalaise aandelen kopen

De waarde van de aandelenportefeuille van de verzekeringsinstellingen en pensioenfondsen is in 2001 met meer dan 41 miljard gedaald door koersverliezen. Tegelijkertijd hebben deze instellingen voor ongeveer hetzelfde bedrag (40 miljard) aan aandelen bijgekocht. De verzekeringsinstellingen staan hier voor een dilemma, aangezien het rendement op vastrentende waarden (leningen en obligaties) niet voldoende is om, bij ongewijzigd premie- en uitkeringsbeleid, aan de toekomstige verplichtingen te voldoen. De dekkingsgraad, het vermogen om aan de pensioenaanspraken te kunnen voldoen, is in 2001 verder afgenomen. Met name door het wegvallen van premiekortingen stegen de pensioenpremies sneller dan in voorgaande jaren.

Nationaal inkomen lager dan binnenlands product

De groei van het bruto binnenlands product, het totaal van de toegevoegde waarde in Nederland, lag in 2001 hoger dan de groei van het nationaal inkomen, het totaal van inkomsten van Nederlandse ingezetenen. Dit kwam doordat Nederlandse ingezetenen in 2001 per saldo 5 miljard euro aan primaire inkomens aan het buitenland betaalden. In 2000 werd nog voor ruim 4 miljard uit het buitenland ontvangen. Het waren met name de buitenlandse activiteiten van Nederlandse bedrijven die minder winstgevend waren.

Overheidsbestedingen motor van de economische groei

Bovenstaande waarde-ontwikkelingen vonden plaats tegen de achtergrond van zeer gematigde volumeontwikkelingen. Zo bedroeg de economische groei in 2001 nog maar 1,3%. De volumegroei van de overheidsconsumptie liep op naar 3,1% in 2001. Vooral naar de zorg ging meer geld, maar ook naar onderwijs en openbaar bestuur. De overheidsbestedingen nemen daarmee de helft van de BBP-groei voor hun rekening.

Voor het eerst sinds 1993 daalden de investeringen in 2001, en wel met 0,8%. Er werd minder geïnvesteerd in machines en installaties, computers en transportmiddelen. Ook de investeringen in woningen laten een lichte daling zien. De daling van de investeringen komt geheel voor rekening van het bedrijfsleven en huishoudens. Het volume van de overheidsinvesteringen nam met meer dan 9% toe. De belangrijkste bijdrage leveren de investeringen in de grote infrastructurele werken als de HSL en de Betuwelijn.

Ondanks de grote koopkrachtstijging vanwege de belastingverlaging is het volume van de consumptieve uitgaven van huishoudens in 2001 met slechts 1,2% gestegen. Dit is aanzienlijk minder dan de groeipercentages van gemiddeld meer dan 4% over de drie voorafgaande jaren. In die jaren namen de bestedingen aan duurzame goederen, als gebruikelijk in een periode van hoge economische groei, het meest toe. In 2001 daalden de bestedingen aan duurzame consumptiegoederen, met name de personenautoverkoop. De consumptie van huishoudens stond onder druk van teruglopend consumentenvertrouwen en dalende beurskoersen.

Het volume van de uitvoer – exclusief wederuitvoer - is in 2001 met 1,1% aanzienlijk langzamer gegroeid dan in 2000. Ook in de andere EU-landen liep de exportgroei sterk terug onder invloed van de snelle verslechtering van de internationale economie. Voedingsmiddelen, chemische producten en aardgas leveren de grootste bijdrage aan de hogere export. Het invoervolume is vrijwel even snel gegroeid. De prijzen van de uitvoer en de invoer stegen veel minder dan in 2000. Doordat de prijsstijging van de uitvoer die van de invoer overtreft is het handelsoverschot van Nederland verder opgelopen naar meer dan 5% BBP.

Groei valt weg in de industrie

De fors lagere economische groei in 2001 is ook terug te vinden in lagere groeicijfers voor de meeste bedrijfstakken. De grootste groeivertraging doet zich voor in de industrie: van 5,0% in 2000 naar 0,2% in 2001. Boven het gemiddelde van de industrie zit vooral de chemie. In de metaal- en elektrotechnische industrie is de productie gedaald.

Ook de groei in de commerciële dienstverlening is sterk teruggelopen. In 2000 nog 4,3%, in 2001 niet verder dan 1,2%. Onder dit gemiddelde zitten daarbij de handel, banken en verzekeringen, horeca en vervoer. In deze laatste bedrijfstak is dit mede een gevolg van de reactie op de aanslagen van 11 september.

De landbouwproductie daalde 3,4%, mede onder invloed van BSE en MKZ. Boven het gemiddelde presteerden de bouwnijverheid en de niet commerciële dienstverleners overheid en zorg.

Groei werkgelegenheid vrijwel gelijk aan 2000

De werkgelegenheid van werknemers en zelfstandigen is in 2001 met 116 duizend arbeidsjaren toegenomen, ofwel met 1,8%. Deze stijging wijkt

nauwelijks af van de stijging in 2000. De werkloosheid kon daardoor verder dalen naar het laagste niveau in decennia. Naar bedrijfstakken is de ontwikkeling wel duidelijk verschillend. De zorg en de overheid namen in 2000 een kwart van de werkgelegenheidsgroei voor hun rekening, in 2001 bijna de helft. De werkgelegenheidsgroei in de zorg versnelt van 2,0 naar 3,4%, bij de overheid van 1,3 naar 2,8%.

De commerciële dienstverlening, met inmiddels een aandeel van 46% in de werkgelegenheid, laat opnieuw een bovengemiddelde toename van de werkgelegenheid zien (2,0%). Deze toename is minder uitbundig dan in voorgaande jaren. Binnen de commerciële diensten zijn de koplopers telecommunicatie, computerservicebureaus, juridische en economische dienstverlening en detailhandel. De werkgelegenheid in de industrie blijft evenals in 2000 vrijwel onveranderd.

De werkgelegenheidsgroei is hoger dan de productiegroei. De werkgelegenheid reageert met vertraging op de snel teruggelopen productiegroei. De arbeidsproductiviteit in de gehele economie daalt in 2001 met 0,4%. Na de oorlog heeft zich alleen een daling van de arbeidsproductiviteit voorgedaan in 1987 en 1958.

Oplopende lonen en prijzen

De loonkosten per arbeidsjaar nemen in 2001 met 5,0% iets sneller toe dan in 2000 (4,6%). In de marktsector ligt de loonvoetstijging in beide jaren op ongeveer 5%.

Per eenheid product trekt de loonkostenstijging in de marktsector aan van 2,9% naar 5,8%. Een belangrijke rol speelt hierbij de daling van de arbeidsproductiviteit met 0,3%. De arbeidsinkomensquote in de marktsector loopt dan ook op van 82,1% in 2000 naar 83,9% in 2001. De winstgevendheid van de marktsector is afgenomen.

De prijsstijging van het BBP versnelt aanzienlijk, van 4,2% in 2000 naar 5,3% in 2001. Dit komt allereerst door de oplopende prijsstijging van de binnenlandse bestedingen (consumptie en (bouw)investeringen). De verhoging van de BTW speelt daarbij een rol. Een impuls gaat bovendien uit van het verschil in ontwikkeling tussen uitvoerprijs en invoerprijs (ruilvoetwinst).

Technische toelichting

Bovenstaande cijfers zijn ontleend aan de Nationale rekeningen 2001. De nationale rekeningen geven een samenhangend overzicht van de sociaal-economische ontwikkelingen in de Nederlandse samenleving op macro- en mesoniveau. Een regionale verdeling van de landelijke economische groei wordt maandag 22 juli a.s. gepubliceerd.

De economische groei wordt afgemeten aan de volumegroei van het bruto binnenlands product (BBP). Het BBP komt overeen met het inkomen dat in het Nederlandse productieproces wordt gevormd. De volumegroei betreft de ontwikkeling exclusief prijsveranderingen.

De verandering in de BBP-deflator is gelijk aan het gewogen gemiddelde van de prijsverandering van de bestanddelen van het bruto binnenlands product. De ontwikkeling van de BBP-deflator wordt tegenwoordig vaak gebruikt als richtlijn voor de ruimte voor de groei van een aantal overheidsbestedingen. De prijsstijging van het BBP is niet hetzelfde als de prijsstijging van de

consumentenindex (CPI). Bij de prijsontwikkeling van het BBP wordt naast de prijsontwikkeling van de gezinsconsumptie ook rekening gehouden met de prijsmutatie van de in- en uitvoer, de investeringen en de overheidsconsumptie.

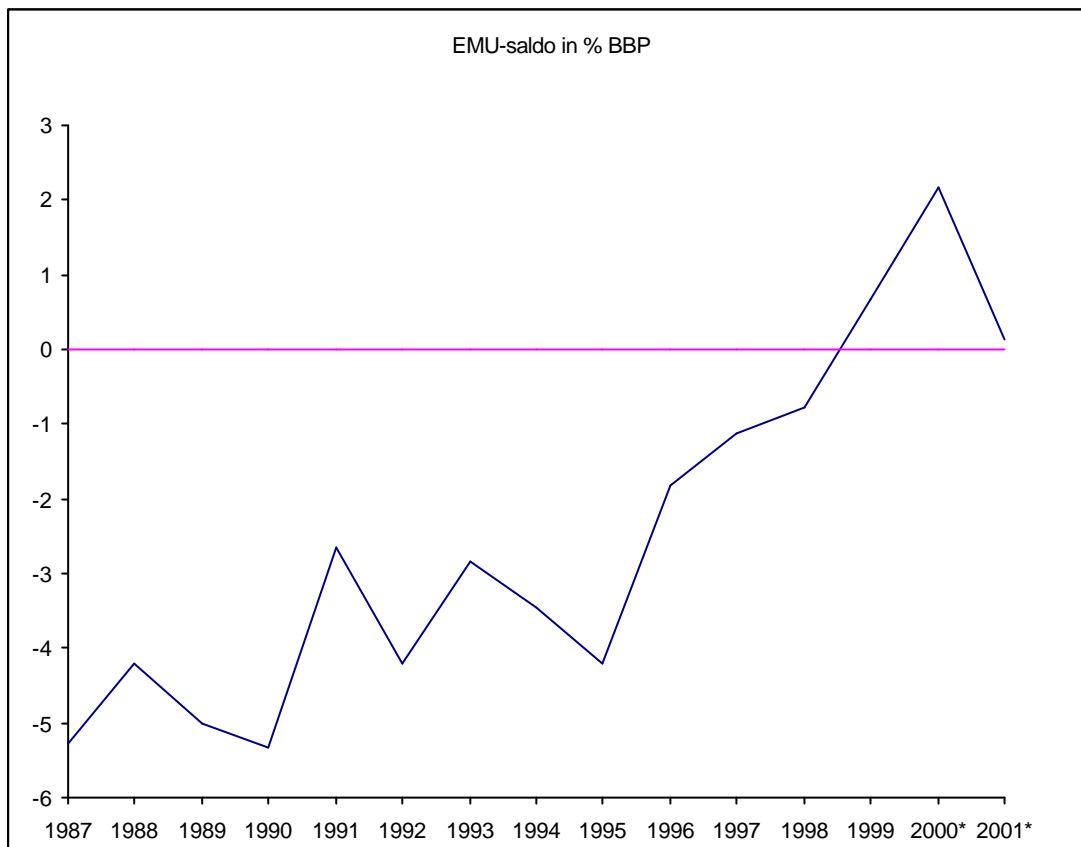
Bij de verklaring van de economische groei op basis van de consumptie, de investeringen, de uitvoer en de voorraadveranderingen zijn in dit persbericht de toenames van de bestedingscategorieën exclusief het deel dat wordt ingevoerd (zie tabel "samenstelling van de economische groei").

De werkgelegenheid of het arbeidsvolume wordt in dit persbericht weergegeven in arbeidsjaren. Een arbeidsjaar komt overeen met de gemiddelde contractuele arbeidsduur van een voltijdbaan op jaarbasis in de betreffende bedrijfspgroep. Personen die in deeltijd werken, of niet gedurende het gehele jaar een volledige werkkring hebben gehad, tellen daarbij slechts voor een dienovereenkomstig gedeelte mee.

Het beschikbare inkomen is het inkomen na belastingen, uitkeringen en dergelijke. Het is het inkomen dat beschikbaar is voor de consumptieve bestedingen en investeringen. Het vrij beschikbaar inkomen is het beschikbaar inkomen na aftrek van de verplichte besparingen voor pensioenvoorzieningen.

De marktsector omvat bedrijven exclusief delfstoffenwinning, exploitatie van onroerend goed en gezondheids- en welzijnszorg. De commerciële niet-financiële ondernemingen omvatten alle Nederlandse vennootschappen en instellingen exclusief de financiële instellingen (banken en verzekeraars), delfstoffenwinning, exploitatie van onroerend goed en zorg.

Eerder publiceerde het CBS een groeicijfer van 1,1% voor het jaar 2001. De huidige bijstelling vindt haar oorzaak in het beschikbaar komen van meer statistische informatie.

Bron: CBS

Kerngegevens over de Nederlandse economie

	1999	2000	2001
	volumemutatie in %		
Binnenlands product (bruto, marktprijzen)	4,0	3,3	1,3
Consumptieve bestedingen	4,0	3,1	1,8
Huishoudens	4,7	3,6	1,2
Overheid	2,5	1,9	3,1
Investerings in vaste activa (bruto)	7,8	3,5	-0,8
Uitvoer (excl. wederuitvoer)	4,1	9,2	1,1
Invoer (excl. wederuitvoer)	5,1	8,8	1,5
Arbeidsvolume werknemers en zelfstandigen	2,3	1,9	1,8
Arbeidsvolume werknemers	3,0	2,1	2,1
	in % van het BBP		
Vorderingensaldo van de overheid	0,7	2,2	0,1
	mutatie in %		
Deflator binnenlands product	1,6	4,2	5,3
Arbeidsproductiviteit	1,7	1,5	-0,4
Idem, marktsector	2,6	2,3	-0,3
Loonvoet per arbeidsjaar	3,7	4,6	5,0
Idem, marktsector	3,6	5,0	5,1
Loonkosten per eenheid product	2,7	3,3	5,8
Idem, marktsector	1,9	2,9	5,8
	niveau, %		
Arbeidsinkomensquote	79,4	78,7	79,7
Idem, marktsector	82,0	82,1	83,9

Voorlopige cijfers

Bron: CBS

Samenstelling van de economische groei

	1999	2000*	2001*
	In procentpunten van de volumegroei van het BBP		
Uitvoer	1,3	2,2	0,4
Consumptieve bestedingen	2,0	0,9	0,9
Huishoudens	1,5	0,7	0,3
Overheid	0,5	0,2	0,6
Investerings in vaste activa	1,0	0,3	-0,1
Verandering in voorraden	-0,3	-0,1	0,1
Bruto binnenlands product	4,0	3,3	1,3

* Voorlopige cijfers

Bron: CBS

Besparingen en vorderingensaldi naar sectoren

	1999	2000*	2001*	2000*	2001*
	mld euro			mutatie in mld euro	
Besparingen (netto)					
Niet-financiële vennootschappen	11,9	15,7	7,2	3,8	-8,5
Financiële instellingen	8,1	11,5	7,2	3,5	-4,3
Overheid	3,2	8,3	5,2	5,1	-3,1
Huishoudens inclusief IZW huishoudens	20,0	14,5	22,7	-5,5	8,2
waarvan vrije besparingen 1)	2,4	-2,4	4,4	-4,8	6,8
Nationale besparingen	43,1	50,0	42,2	6,8	-7,7
Vorderingensaldi					
Niet-financiële vennootschappen	2,3	5,8	3,7	3,5	-2,1
Financiële instellingen	7,8	10,2	5,3	2,3	-4,9
Overheid	2,5	8,7	0,6	6,3	-8,1
Huishoudens inclusief IZW huishoudens	1,7	-4,9	4,0	-6,6	8,9
Totaal (=vorderingenoverschot t.o.v. het buitenland)	-14,4	-19,8	-13,6	-5,5	6,2

1) Besparingen exclusief besparingen bij pensioenfondsen en levensverzekeringsmaatschappijen

* Voorlopige cijfers

Bron: CBS